

Hayat ve Kurallar

Trafik kuralları bilinmeden, aracın donanımı dikkate alınmadan, yol şartları gözetilmeden araç kullanılırsa, yolculuk sıkıntılı ve zor geçer. Hatta bazen bu da yetmez. Seyir halindeki araçların hızını da dikkate alarak ilerlemek gerekir.

Aracın teknik donanımı ve yol şartları gözetilerek araba kullanılırsa, yolculuk güvenli olur. Bu trafiğin temel bir ilkesidir. Araç kullanan hiç kimse bundan muaf değildir. Her şoför bu ilkeye uymak zorundadır. Tersidir yanlıştır.

Sağlıklı ve doyumlu bir hayat için de aynı şey geçerlidir. Kurallardan ibaret olan hayat bilgisine vakıf olunursa ve samimiyetle ona riayet edilirse, hayat neşeli ve keyifli olur.

Hayatın değişmeyen rasyonel anlamları ve temel kuralları var. Hayatın ayakta kalması, maddi-manevi açıdan zenginleşmesi, bu anlamların kavranmasına ve kuralların tamamlanmasına bağlıdır. Bilginin eyleme dönüşmüş hali olan AHLAK, hayata ruh ve canlılık üflerken, bu anlamları ve kuralları gözeterek onların sürekliliğine hizmet eder.

İnsanların düşünsel seviyesini (sığlığını ve derinliğini) dikkate alan bu temel ilke herkesi bağlar. Aksi tutum hem yanlıştır, hem bulandırır. Hem de saplandırır. **Yasayı bilmemek hâkim karşısında nasıl özür kabul edilmiyorsa, hayatın kuralları konusundaki farkındalık eksikliği de, insan için özür meselesi değildir.** Söylendiği üzere, **“Görmek için gözden önce gönül gerekir.”** Yanlışı görmek ve onu konuşmak doğrudur. Ancak doğruyu inşa edecek ahlak olmadan doğrunun gerçekleşmeyeceğini bilmeliyiz.

Hayat yolundan sadece bir defa geçiyoruz. En güzel ve anlamlı geçiş, gözlerdeki perdeleri indirmeye gayret ederek, ahlaki kurallara uyararak bu yolu tamamlamaktır. Aksi halde hayat, yaman bir tahsildar gibi, bir şekilde verdiklerini de, vereceklerini de bizden alma cihetine gider. Yaşayarak öğrenmek çok pahalı olduğuna göre, araştırarak, dinleyerek ve okuyarak öğrenmek en idealidir. Yazar Terry Brooks (1944) der ki; **“Hayat bizi, bize ait olmayan sorular sorarak zor koşullar ve zor insanlarla test eder”**

Hayat bir takım oyunu gibidir. Uzun vadede, oyunu sadece iyiliği gözetenler kazanır. Oyuna katılmak ve oyuna katkı yapmak, oyunun kurallarını iyi öğrenmeyi gerektirir. Hayat oyununda herkes baş aktör olarak kendini oynar. Oyunun kurallarına riayet etmeden herkesin kafasına göre oynadığı bir futbol maçının durumu ne olur? Herhalde meydan kavgasına dönüşür?

Maçın centilmence bitmesi ve meydan kavgasına dönüşmemesi, maçtan önce futbolcuların oyunun kurallarını iyi öğrenmesine bağlıdır. Bu futbolun temel kuralıdır.

Aynı şey hayat için de geçerlidir. Hayatın da -kendine özgü- kuralları vardır. Onları göz ardı edemeyiz. Onları dikkate almalıyız. En ufak ihmal veya dikkatsizlik kötü sonuçlara neden olacağını bilmeliyiz. Her an yeniden doğuyormuşçasına diri ve taze bir bakışla, ruh tokluğuyla hayatı değerlendirebilirsek, yaşayacağımız sonuçlar farklılaşacaktır.

Ahlâk, bireysel ve ortak yaşamın temelidir. Ahlaki kuralların çiğnenmesi, hayattaki dengesizliklerin ana nedenidir. Trafikte araç kullanırken emniyet kemerini takıyor muyuz? Polisin ve radarın denetiminden uzak tenha bir yolda kırmızı ışıkta duruyor muyuz? Hayatta esas belirleyici olan kimsenin bizi görmediği hallerde takındığımız tutumdur. Tıpkı sevgi gibi ahlak da elbette mecrasını bulup akacaktır. Ama en çok değer gördüğü yere akacağı unutulmamalıdır.

Ahlaki açıdan temeli sağlam olmayan insan ve toplum, sarsıntılar ve sorunlar yaşar. Toplumunu var eden insanın/ailenin ahlâklı olması bir ülke için kanunlara uyulmasından çok daha kıymetlidir. Çünkü ahlâklı insan -doğal haliyle- zaten işini düzgün yapar, kanunlara riayet eder. Dürüst ve tutarlı olduğu için işinde ve evinde adaletli davranır. İhtiraslarını kontrol altında tutar, bencilce davranmaz. Hayırsever olur.

Ahlaki kurallar bize kim olduğumuzu hatırlatan, hakiki/yüksek benliğimizi ortaya çıkaran etkilere sahiptir. **Ancak gömleğin en alttaki düğmesi yanlış iliklenirse, tüm ilikler yanlış iliklenir misali, ahlaki yozlaşma da, insanın ilişki içinde olduğu bütün alanlara olumsuz etki yapar.** Ahlakten beslenmeyen her düşünce, her söylem, her eylem, her icraat ve her yetki tasarrufu hakkaniyet açısından hüsrana uğratabilir. Bu nedenle ahlaksız ilim, cehalettir. Ahlaksız zenginlik, fakirliktir. Ahlaksız başarı, başarısızlıktır.

Ahlaktan yoksun insan ya derin uykudadır ya da nefsanî tutumlardan ötürü nefes alamamaktadır. O derin uykudan uyanması için karakter eğitimi şarttır. Nefes aldırmayan nefsanî tutumlardan başka türlü kurtulmak mümkün değildir.

Kurallara riayet etme konusu toplumdan topluma, kişiden kişiye göre değişse de, dünyadaki temel görevimiz gereği, ahlaki değerlere bağlılık en önceliklidir. Ayakta kalmanın erdemi ve insan onuru bunu gerektirir. Bu, her tarafta ve her yerde hayatın değişmez ve şaşmaz bir kuralıdır.

Başka türlü **'BEN'** engelini aşmak ve ötesine geçmek zordur. Ahlaki kurallara uymak, içsel-dışsal disiplinle ruhun egemenliğine geçmeyi gerektirir. Yani hayatımızın direksiyonunu büyük resmi görmeyen -(mizacı bozuk, kontrolsüz)- egodan alıp bütünü önemseyen -(güzelliklerin ve erdemlerin kaynağı)- ruha teslim etmemiz icap eder. **Aksi halde benlik tutulması, akıl tutulmasına yol açacaktır. Bencillik, hayatın odağına oturdukça, uzaklaşma ve ötekileşme artmaktadır.**

Bu da, nefساني/bencil tutumlardan sakınma anlamını taşıyan meşakkatli bir süreçtir. Düşünce toprağını yabancı ve ayırık otlardan temizlemeyi gerektiren bu süreç, helal yollara ve meşru yöntemlere bağlı kalmayı zorunlu kılar. Çünkü helal yollar ve meşru yöntemler pozitif enerji yani iyilik; haram yollar ve gayri meşru yöntemler negatif enerji yani kötülük meydana getirir.

Dünya özgür iradenin geçerli olduğu bir yerdir. İnsan özgürce karar verme hakkına sahiptir. Herhangi bir sorunla veya durumla nasıl başa çıkılacağı özgür seçim(ler) kadar, şahsi reflekslere ve tepkinin şekline bağlıdır. En iyi tercih, insan onurunu gözeterek, kimseyi mağdur etmeden, işbirliği yaparak ve başkalarına yardımcı olarak hedefe ulaşmaktır.

Tercih hakkı kullanırken, her tercihin farklı bir sonuca neden olabileceği bilinmelidir. Sonucun iyi olması için hayat yolculuğunda yaratılış gayesine ve hikmetine uygun bir amaç belirlemek zorunludur. Amacı ve aracı birbirine karıştırmadan. Aksi halde insan pusulasız sürüklenir. Ünlü yazar Montaigne (1533-1592) bunu şöyle ifade eder; **“Bir amaca bağlanmayan ruh, yolunu kaybeder; çünkü her yerde olmak, hiçbir yerde olmamak demektir.”**

Düşünür Les Brown (1945), **“Güneşi hedefleyenlerin, ıskalalar bile aya varacaklarını; ayı hedefleyenlerin, tutturmasalar bile yıldızların arasında kalacaklarını”** yazarken, Çağdaş yazar Paulo Coelho (1947) **“Sadece güneşli günlerde yürüyenler, hedeflerine varamazlar”** diye ekler.

İçimiz, dışımıza yansımakta, dışımız içimizi etkilemektedir. İç huzura ulaştıran yollardan biri şartlanmış gerçeklikten çıkmaktır. Güçlü gerekçeler varsa, tercih hakkı gözden geçirilebilir. Vazgeçmek, yeni başlangıçlara yol açar. Gerektiğinde tercih hakkını gözden geçiremeyenler, bazı şeylere ya da kimselere veda edemeyenler; hayatın sunacağı yeni imkânlarla kavuşma fırsatını ıskalamış olurlar.

Dolayısıyla özgür irade prensibi gereğince, insan ahlaki kurallara uymayı ya da uymamayı seçebilir. Uyarsa, ödüllendirilir. Amacı ve çalıştığı alan neşe kaynağına dönüşür. Uymaz ise, arzulanmayan bazı olumsuz sonuçlara katlanmayı göze almalıdır.

İstisnai durumlar olsa da, hayatın gerçekliğinde bu şaşmaz bir kuraldır. Temel bir gerçektir.

Uçsuz bucaksız anlamlar dünyasındaki temel görevimiz kim olduğumuzu hatırlamak, kendimizi anlamak ve bilmektir. Kendimizi bulmaktır. Haddimizi ve hakkimizi bilmektir. Sahte/düşük benlikten kurtulup, hakiki/yüksek benliğimizi keşfetmektir. Bencilikten vazgeçip kendimizi tedavi edebilmektir. İlahi destek alıp yolda kalmak ve yola devam etmektir. Tüm ilahi bilgiler burada gizlidir.

Karakter şahsi menfaate göre şekillenirse, insan yükseklerle kanat çırpamaz. Yerinde saymakla kalmaz, hayatı da zehirlemeye başlar. **“Ahlak Mektupları”** isimli kitabın yazarı Seneca (MÖ 5-MS 65) **“Uzun yaşamak için değil, doğru yaşamak için çabalamalıyız”** diye yazar.¹

Dolayısıyla olumlu-olumsuz bütün mesele erdemi geliştiren karakter eğitiminde düğümlenmektedir. İyi insan demek, karakter eğitimini başarıyla geçmiş kişi demektir. **Karakter ve değerler eğitimi içsel dünyayı gürleştirirken, ruhu büyütür. Zihni de geliştirir.**

Karakter iyi eğitilmemişse,² insan zarar veren yanlış tercihlere yönelir. Bu da hayatı karmaşıklaştırır. Bir labirente dönüştürür. Arzulanan bu durum ana yoldan çıkma olasılığını büyütür. Ana yoldan fazla sapma olursa, bu sefer uyandırılma veya doğru yola (doğru tercihe) yönlendirilme devreye girer. Uslandırmanın dersleri başlar. Eğer yine uyanış olmaz ise ve hala kötüye yönelme oluyorsa, zor yollardan öğrenme süreci başlar ki, bu da başlı başına acımasız bir debelenme ve kötü bir toslama demektir. Bu durum çok yaygın ama nefساني tutumlardan dolayı insan bunun farkında değildir.

Uyanış ve farkındalık gelişene kadar bu süreç devam eder. Maalesef verilen ders öğrenilmeden -içsel dünyada- bir başka sınıfa geçmek olası değildir. Sınıfı geçmek, içsel dünyanın gürleşmesine bağlıdır. Bu da uyanış ve farkındalık anlamında sınıf atlamak demektir. Tam sahiplenmenin olmadığı dünyadaki yolculuğun berrak bir zihinle ve saygın bir anlayışla devam etmesi, içsel anlamda sınıf atlamaya bağlıdır.

Hayat yolunda var olan tümseklere ve çukurlara rağmen nasıl sınıf atlayabiliriz?

Çağdaş yazar Sri Prem Baba (1965) hayat okulunda sınıf geçme konusunu şöyle açıklar: **“Elinizdeki dersi öğrenene kadar, benzer olaylar tekrar eder. Bu durum gerekirse sonsuza kadar devam edebilir ve her seferinde testin yoğunluğu artar. Ta ki daha fazla acıya katlanamadığımız ve derse karşı olan direnciniz paramparça olana kadar. Hayat okulu bu şekilde işler.”**

O halde içsel tümseklerin ve içsel çukurların hayat yolunda kazalara sebebiyet verdiğini bilmek, bütün açılımların ve gelişimlerin kilidini açar. Tümsekleri düzleştirir ve çukurları doldurur.

İnsan kendisiyle barışıkça, kendisiyle doluysa, başkasıyla derdi olmaz. Ahlaklı olur. Başkasıyla uğraşmaz. Kolay kaza yapmaz. Yapsa da fazla sarsılmaz. Yaşama sevinci ve şevki bol olur.

---

¹ Mevlana **“Değer Nedir?”** sorusunu şöyle cevaplar: **“Buğday ve un değerlidir. Asıl amaç ve ürün olan ekmek daha değerlidir. En değerli nedir? Tohumun ekmeğe dönüşmesine şükreden insan daha değerlidir. Bu insan sadece bedenini değil, canını da beslemiştir. Önce yok olmuş, sonra başak vermiştir.”**

² Karakter, kişiliğin bir parçasıdır. Karakteri oluşturan etmenlerin doğruluğu kişinin toplumda saygınlığını artırır. Karakter toplumsal çevrenin etkisiyle, öğrenilme yoluyla kazanılır.

İnsanın yüreği küçükse, eksikliklere karşı tahammülsüz olur. Anlayışı dar, şefkati az olur. Eksiklikleri ve farklılıkları sindiremez. Yürek genişlerse acı, acı olmaktan çıkar. Kabul edilmeyenler kabul edilir. Çünkü insandaki kör noktalar çoğaldıkça, ego-insan katılaştır. Ruh-insan daralır. İnsandaki kör noktalar aydınlandıkça, ruh-insan genişler. Ego-insan esner. Yeni iç görülerle gelişen ve genişleyen iç dünya kucaklayıcı bir anlayışa sahip olur.

Süryani yazar Mor Abdyeşu d-Suba (+1318) bu konuyu şöyle açıklar: **“Rasyonel benliğin üç gücü vardır: Bunlar; şehvet, hiddet ve farkındalıktır. Bunların artması veya azalması, rezaletleri ve cehaletleri doğurur. Dengede kalışları ise bütün erdemleri ortaya çıkarır.”**

Dolayısıyla hayat yolunda tuzakların yok olması, dengenin sağlanmasına bağlıdır. Bu da içsel tümseklerin düzleşmesi ve içsel çukurların dolması demektir. **Yani; içsel yollar temizlendikçe, genişletildikçe, içsel boşluklar dolduruldukça, içsel soğukluk ısıtıldıkça, dışsal yolculuk daha kolay olur.**

İçsel yollar, hayatın doğal döngüsünde akan enerjinin pozitif akışını sağlarken, iyiliğe ve gelişime neden olur. Kötülük, bu enerjinin (sevginin) yoksunluğudur. İyiliklerin yokluğudur. Kötülüğün içsel ve dışsal duvarları yaşam enerjisini bloke etmekle kalmıyor, iyiliğin ve gelişimin yolunu da tıkamaktadır. Hayata doğal akmak, pozitif akışta olmak, sevgi yasasını yerine getirmektir. **Çünkü insanlık, soğuk ve karanlık boşluklarda değil. İnsanın içinden geçen yolların aydınlığındadır. O yolların genişliğindedir. O yolların temizliğindedir.**

Bu olursa veya olabilirse, menzile varmak kolaylaşır. Hayat bereketlenir. Lanetlenmekten kurtulur. Bir azizin şu yakarışı özü ve meramı iyi anlatmaktadır: **“Nerede öfke var ise, izin ver oraya sevgi tohumları ekeyim; nerede yara var ise, izin ver oraya bağışlama getireyim. Ey İlahi Ustam, izin ver, yalnızca sevilme için sevmeyeyim, sevgi için seveyim. Başka bir deyişle, izin ver, geri dönüş beklemeden verebilmeyi öğreneyim.”**

Esasında hayat yolunu zorlaştıranlar, ruhun ışığını karartan içsel dünyadaki hastalıklardır. Hristiyanlıkta **“yedi ölümcül günah”** ismiyle tanımlanan bu hastalıklar şunlardır: **“Kibir, açgözlülük, şehvet, öfke, haset, tembellik, oburluk.”** Eğer insan, direnmeden onlara teslim olursa, bir hayvandan farkı kalmaz. İnsanın insan olması ve insan kalması bu ölümcül günahlara karşı gelmesiyle ve onların arzularına hâkim olup kendisini kontrol altına almasıyla mümkündür. İnsani seviyeyi alçaltan bu yedi virüs bünyeyi zehirleyen kötücül ve ölümcül özelliklere sahiptir. İçgüdüsel ve bulaşıcı etkileriyle, ruhun ışığını kapatmakta ve güzelliklerini kirletmektedir. Hayatın lezzetini ve tadını kaçırmaktadır.

Kötücül niteliklerini insana yakıştırmayan bazı yorumculara göre, bu hastalıklar hayvanlar dünyasından ödünç alınmıştır. Hayvanlarda bunlar kötü değil, tam tersine koruma amacına hizmet ederler. Hayvanları korumak ve soylarını devam ettiren güçlerdir.

Ancak biz insanlarda durum farklıdır. Bizde akıllı ruh ve irade gücü vardır. Şahsi menfaat uğruna ahlaki ve vicdani yok sayamayız. Egoya ve hırslarına yenilerek, bencil ve bozuk dürtüler doğrultusunda yaşamayı tercih edemeyiz. Edersek şayet, hayatı zehirler ve zorlaştırırız.

Bünyeyi zehirleyen o ölümcül hastalıkları azdırmış oluruz. İnsandaki kötülüğün kaynağın ana nedeni olan bu sinsi hastalıklar arasında sıkı bir ilişki vardır. Birinin varlığı, diğerinin alan bulmasına yol açar. **Taşıdıkları hayvansal enerji tüm kötü tutumların ve ihtirasların kökeni sayılır.** Bencilliğin büyümesi veya eksik sevgi (sevgisizlik) onların gücünü büyütür.

Esas mesele içsel dünyayı bu ölümcül hastalıkların negatif enerjisinden ve nefretin kötücül etkisinden kurtarmaktır. Zararları hakkında bilgilenmek, hayatın anlamını öğrenmek, bilgisizliği, düşüncesizliği, bencilliği ve cehaleti yenmek, söylem ve eylemleri kontrol altında tutmak, en iyi ilaçtır.

Bu ölümcül hastalıkların yegâne panzehri, alçak gönüllülüktür. O, bir idrak ve şuur biçimidir. Acziyetin ve zafiyetin kabullenmesiyle kök salar. Ahlakı büyütür ve merhametli farkındalığa alan açar.

‘**SEN**’i duymak için ‘**BEN**’i susturmak, **BEN**’i haddinde tutmak anlamına gelen alçak gönüllülük (tevazu) kendi değerimizi azaltmak değil, başka insanlara değer vermektir. Benliği aradan çıkararak, bütün varlığa gönül kapılarını açmaktır. Üstünlük taslamamak, insanın kendisini diğer insanlara ve hatta yaratılmışlara denk bilmesidir. İnsanın kendi benliğini yerli yerine koymasıdır. Benlik davası gütmemesidir. Kâinatı saran o eşsiz ilahi fısıltıyı duymak ve benliğini geri çekmesidir.

Bir bilgenin dediği gibi, “**Nasıl karanlık ışığı açığa çıkarırsa, alçak gönüllülük de kişide cennetin ışıklarını aşikâr eder. O, özden doğan, bütünü olduğu gibi kucaklayan, ayırım yapmayan, her şeyi kuşatan, her an gönülde hissedilen derin bir oluş halidir.**” Alçak gönüllü kişi hayattan, diğer insanlardan, bütün bir kâinattan ilham alır ve gücü yettiğince başkalarına ilham verir. Alçak gönüllü ruh nezaket ve merhametle karılmış olsa da, sömürü ve istismara kapalı olması gerekir.

Bu farkındalığın edebiyatla geliştirdiğimiz her ilişki ve girdiğimiz her yol bizi daha çok insan yapar. Bunun için kalbimizi ve ruhumuzu sıcak tutmamız gerek. Niyetimiz saf, düşüncelerimiz berrak olmalıdır. Anlam ve heyecan için kalp sevgisiz kalmamalıdır. Aksi durumda ruh soğumaya başlar.

Hayat yolculuğunda tercih hakkı iyi bir imkân olsa da, yol, araç, yordam büyük oranda belirleyicidir esneklik ve esenlik içinde menzile varmak için...

Unutulmasın ki, insanı insan yapan ahlaki değerlerdir.³ **Ahlaki değerlerden yoksun bir hayat, depreme neden olan fay hatları üzerine bina inşa etmeye benzer. Hayatın acı gerçeklerine toslamak demektir!**

Dış dünya, kalbimizden geçenlerin bir yansıması ise, bizi çevreleyen donukluğu ve soğukluğu berrak ve sıcak yapacak bir vicdana sahip olmak, kendimize ve hayata karşı büyük iyilik anlamına gelir. Bilinmelidir ki, biz olmadan hayat eksiktir. O halde varlığımız hayatı eksiltmemelidir. Tam tersine zenginleştirmelidir.

Günün sonunda herkes kendi vicdanının toprağına gömülecekse, vicdanı var eden ahlaka ve erdeme samimiyetle sarılmaya gayret etmeliyiz. Ne ekersek onu biçeceğimizi unutmadan!

Denilir ki, rahat bir vicdan kadar genç tutan bir şey yoktur!

Yusuf Beğtaş

---

³ SIFIRIN DEĞERİ (Kişiliğin Önemi Üzerine)

Değerler kişinin, kendisi ve çevresiyle barışık ve uyumlu yaşamasına yardımcı olur, bireyleri mutlu eder; koruyucu ruh sağlığı açısından gereklidir. Değerler bir karakterde buluştu mu o kişi gerçekten değerli bir şahsiyet olacaktır.

Bilge bir öğretmenin verdiği şu ders değer sahibi erdemli kişiliğin ne olduğunu çok güzel ifade etmektedir:

Öğrenciler, sınıfta, öğretmenin gelmesini bekliyorlardı. Az sonra, öğretmen, tüm ciddiyetiyle kapıda belirdi; sınıfa şöyle bir göz atıp, tahtanın önüne geçti; bir tebeşir alarak, tahtaya, kocaman bir 1 yazdı.

Bakın, dedi. Bu 1 kişiliktir; erdemli bir kişilik... Hayatta sahip olabileceğiniz en değerli şey...

Sonra 1'in yanına 0 koydu. Bu, başarıdır. Başarılı bir kişilik, 1'i 10 yapar...

Bir 0 daha... Bu da tecrübedir. Ona sahip olduğunuzda 10'ken, 100 olursunuz...

Sıfırlar, böyle uzayıp gidiyor; yetenek, disiplin, sevgi, tevazu... Eklenen her yeni 0'ın kişiliği, 10 kat zenginleştirdiğini anlatıyor öğretmen. Sonra, eline silgiyi alıp en baştaki 1'i siliyor; geriye bir sürü 0 kalıyor ve diyor ki: Erdemli bir kişiliğiniz yoksa gerisi hiçtir.